Андрухів Андріана Ігорівна,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти;
науковий керівник:
Микуляк Олеся Володимирівна,
доцент кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту;
Львівський національни університет імені Івана Франка

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ ІНСТИТУТІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Небанківський фінансовий ринок України пройшов суттєві етапи трансформації починаючи з 2020 року, коли його регулювання було передано під нагляд Національного банку України. Цей крок став визначальним у процесі реформування фінансової системи, адже він мав на меті зміцнення її стабільності, підвищення прозорості та приведення діяльності учасників ринку у відповідність до міжнародних стандартів. Особливо динамічним став 2024 рік – період активного впровадження нових регуляторних вимог, що суттєво вплинули на структуру та функціонування ринку.

Серед ключових змін – запровадження підвищених вимог до капіталу страхових компаній, що зумовило скорочення їхньої кількості та перерозподіл часток ринку. Для фінансових компаній і кредитних спілок цей рік став вирішальним у контексті дотримання обов'язкових нормативів, які змінили умови їхньої діяльності та конкурентне середовище. В період війни та економічної нестабільності ці трансформації стали важливими чинниками формування сучасної структури й тенденцій розвитку небанківського фінансового сектору України.

Метою дослідження є аналіз сучасного стану небанківського фінансового сектору України та визначення перспектив його розвитку.

У Законі України «Про фінансові послуги та фінансові компанії» [1] відсутнє чітке визначення небанківських фінансових установ. Водночас у ньому наводено визначення небанківської фінансової групи як групи юридичних осіб, які мають спільного контролера (крім банку) та складаються з двох або більше фінансових установ, де основну діяльність здійснюють саме фінансові установи, що не є банками.

Отже, небанківський фінансовий сектор охоплює сукупність фінансових установ, які надають фінансові послуги, але не мають статусу банків і не здійснюють класичних банківських операцій (залучення депозитів і надання кредитів у традиційній формі). Цей сектор відіграє важливу роль у фінансовій системі країни, оскільки він сприяє розвитку конкуренції на ринку фінансових послуг, забезпечує диверсифікацію джерел фінансування, розширює спектр фінансових інструментів і підвищує доступність фінансових ресурсів як для суб'єктів господарювання, так і для населення.

Основними учасниками небанківського фінансового сектору є: фінансові та страхові компанії, ломбарди, кредитні спілки, лізингові компанії, страхові брокери, недержавні пенсійні фонди, інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні фонди) та бюро кредитних історій.

Небанківський фінансовий сектор України продовжує перебувати у процесі структурної трансформації, що супроводжується як очищенням ринку, так і поступовим відновленням активності в окремих його сегментах. За результатами II кварталу 2025 року загальні активи надавачів небанківських фінансових послуг знизилися на 11,7 % порівняно з попереднім кварталом, однак у річному вимірі спостерігалося зростання на 1,8 %. Основним чинником такого коливання стало виведення з реєстру однієї з великих державних лізингових компаній, що добровільно відмовилася від ліцензії.

Частка небанківських фінансових установ (НБФУ), що перебувають під наглядом НБУ, в загальних активах фінансового сектору скоротилася з 10,3 % до 8,9 %, що є найнижчим показником за останні роки. Така динаміка свідчить про зменшення ваги небанківського сегменту в загальній фінансовій системі країни, що зумовлено як зниженням обсягів діяльності окремих підсекторів, так і підвищенням регуляторних вимог до ліцензування.

У звітному періоді (I–II квартал 2025) з ринку виведено 28 установ, серед яких переважають фінансові компанії, кредитні спілки та ломбарди. Основною причиною їх вилучення стала невідповідність ліцензійним критеріям і регуляторним нормативам. Водночас на ринку продовжують функціонувати стійкі гравці, які демонструють здатність адаптуватися до нових вимог Національного банку України.

Страховий сектор залишається одним із найстабільніших сегментів небанківського фінансового ринку України. У другому кварталі 2025 року активи страхових компаній зросли на 6,2% порівняно з попереднім кварталом і на 20,9% у річному вимірі. Збільшення обсягів страхових премій на 18% квартал до кварталу та на 46% рік до року свідчить про відновлення довіри населення та бізнесу до страхових інструментів, попри складні економічні умови. Основним драйвером розвитку стали ризикові види страхування, тоді як сегмент страхування життя демонструє певну стагнацію. Страховики виконують вимоги щодо достатності капіталу за нормативами SCR та MCR, що свідчить про належний рівень їхньої фінансової стійкості. Зростання частки ліквідних активів у структурі балансу також вказує на підвищення рівня ризик-менеджменту та адаптацію ринку до міжнародних стандартів платоспроможності.

Кредитні спілки залишаються найвразливішим сегментом небанківського фінансового сектору, оскільки їхня діяльність істотно залежить від загальноекономічної ситуації та платоспроможності населення. У II кварталі 2025 року активи кредитних спілок скоротилися на 1,9 % квартал до кварталу та на 7,2 % у річному вимірі, що свідчить про триваючі проблеми з капіталізацією та кредитним ризиком. Попри зменшення активів, обсяги нового кредитування

зросли на 11% завдяки підвищенню попиту на споживчі позики. Однак рентабельність діяльності спілок залишається низькою: рівень операційних витрат перевищує доходи, що призводить до збитковості більшості установ. Крім того, зниження обсягів депозитів членів спілок на понад 6% свідчить про поступовий відтік ресурсів. Цей сегмент потребує структурного реформування, посилення системи гарантування внесків та вдосконалення регуляторних механізмів для забезпечення стабільності та довіри учасників ринку.

Фінансові компанії у 2025 році зазнали найбільшого впливу трансформаційних процесів на ринку. Активи цього сегменту знизилися на 16,4% порівняно з попереднім кварталом, що пов'язано передусім із добровільним виходом з ринку великої державної лізингової компанії. Водночас обсяги фінансових послуг демонструють відновлення: кредитування бізнесу зросло на 19,2%, а фізичних осіб – на 9,6%. Активізація фінансового лізингу, який збільшився майже на 30% за квартал, засвідчує поступове пожвавлення інвестиційної активності та розвитку альтернативних джерел фінансування. Більшість фінансових компаній (понад 80%) працюють прибутково, а кількість установ, які порушують нормативи капіталу, постійно зменшується. Особливо важливу роль у підтримці сектору відіграють державні програми, зокрема «єОселя», що реалізується через «Укрфінжитло» і стимулює розвиток іпотечного кредитування. Отже, фінансові компанії поступово зміцнюють свої позиції як ключові посередники у наданні небанківських фінансових послуг.

Ломбардний сектор демонструє стійке зростання, підтверджуючи свою роль як найбільш прибуткового та стабільного сегменту небанківського фінансового ринку України. У другому кварталі 2025 року активи ломбардів збільшилися на 1,9% квартал до кварталу та на 15,4% у річному вимірі. Обсяги нових кредитів зросли на 17% за квартал і на понад 62% за рік, що свідчить про значне зростання попиту на короткострокове кредитування під заставу майна. Високі темпи приросту кредитних операцій забезпечили стабільну прибутковість і зростання власного капіталу ломбардів на приблизно 3% у звітному періоді. Цей сегмент характеризується високим рівнем фінансової дисципліни, прозорими умовами кредитування та мінімальними ризиками ліквідності, що робить його одним із найбільш життєздатних елементів небанківського сектору навіть в умовах війни та макроекономічної нестабільності. Така стійкість пояснюється гнучкою бізнес-моделлю, низькою залежністю від зовнішнього фінансування та орієнтацією на реальні потреби населення [3].

Перспективи розвитку небанківського фінансового ринку України визначаються низкою ключових напрямів. *По-перше*, продовження посилення регулювання та вдосконалення нагляду, зокрема шляхом застосування ризик-орієнтованого підходу та врахування специфічних ризиків воєнного періоду, створює передумови для підвищення фінансової стабільності сектору. *По-друге*, розвиток цифрових фінансових послуг відкриває нові можливості для

розширення доступу до фінансування, оптимізації операційних процесів і підвищення ефективності функціонування небанківських установ. *По-третє*, стимулювання інноваційної діяльності та адаптація до змін у технологічних і споживчих тенденціях дає змогу забезпечити конкурентоспроможність і довгострокову життєздатність фінансових компаній [4].

Отже, попри значні виклики, спричинені війною та економічною нестабільністю, небанківський фінансовий ринок України демонструє тенденції до очищення та структурного вдосконалення. Реалізація комплексних регуляторних заходів і впровадження інноваційних рішень є визначальними чинниками подальшого розвитку сектору, що сприятиме зміцненню його фінансової стійкості та адаптації до умов сучасного ринку.

Список використаних джерел

1. Про фінансові послуги та фінансові компанії: Закон України від 30.12.2024 р. № 1953-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1953-20#Text

2. Огляд небанківського фінансового сектору. Національний банк України. Серпень 2025 р. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/oglyad-nebankivskogo-finansovogo-sektoru-serpen-2025-roku

3. Бондаренко Л., Скоропад І. Стан та тенденції вітчизняного небанківського фінансового ринку під час війни. *Економіка та суспільство*. 2025. № 76. DOI: 10.32782/2524-0072/2025-76-6